

Millî Mücadele Dönemi Vilayeti Ergani Madeni (Vali ve Milletvekillerinin Çalışmaları)

Şahin Yedek*

Giriş

Dünyanın en eski ve en köklü medeniyetleri Mezopotamya ve Anadolu'da ortaya çıkmıştır. Bu iki medeniyet merkezini birbirinden ayıran kesin sınırlar olmadığı gibi, Güney Doğu Anadolu Bölgesi bu iki yerleşim sahası arasında bir geçiş bölgesi sayılabilir. Ergani ve Maden'de bu bölge içerisindedir. Günümüzde Doğu Anadolu Bölgesi Yukarı Fırat Bölümü'nde Elazığ'a bağlı bir ilçe olan Maden; doğuda Alacakaya (Elazığ), batıda Sivrice (Elazığ), güneyde Çüngüş ve Ergani (Diyarbakır), kuzeyde Elazığ ili merkez ilçesi ve Palu (Elazığ) ilçeleri ile çevrilidir¹. Ergani ilçesi ise Diyarbakır'a 57 km uzaklıkta Diyarbakır-Elazığ karayolu üzerinde Zülküfil Dağı'nın eteğinde kurulmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Diyarbakır İline bağlı ilçe olan Ergani'nin, kuzeyinde Elazığ (Maden), kuzeydoğusunda Dicle, doğusunda Merkez ilçe, güneyinde Şanlıurfa, batısında Çermik, kuzeybatısında da Çüngüş ilçeleri bulunmaktadır. İlçe Dicle havzasında olup, kuzeyi dağlık, güneyi de düzlüklerden oluşmaktadır². Dünyanın en eski köy yerleşim yeri olarak kabul edilen Çayönü Ergani'de bulunmaktadır.

Ergani tarih boyunca; Arkania, Ermenice eserlerde Ergani, Arsinia, Arğana, Argani, Bizans İmparatorluğu zamanında Arkni, Arkanayn ve Anadolu Selçuklu Devleti zamanında Arkanin adları ile anılmıştır³. Ergani-Maden bölgesi MÖ 3000'li yıllardan itibaren sırasıyla Subarular, Hurri-Mitanni, Asur, Urartu, İskit, Med, Pers, Makedon, Selekos, Part, Roma, Sasani, Bizans, Müslüman Araplar, Büveyhoğulları, Mervani, Selçuklu, Atabeyler, Artuklu, Eyyubi, Moğol, Akkoyunlu,

* Dr. Öğretim Üyesi, Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tunceli/TÜRKİYE, sahinyedek@munzur.edu.tr ORCID:0000-0002-3783-520X

1 Lütfi Ergene, *Geçmisten Günümüze Bakar Maden*, Maden 1995, s. 21.

2 Şefik İmamoğlu, Orhan Kavak, Meral Kaya, "Diyarbakır İli Ergani İlçesi ve Çevresinin Jeolojik Özellikleri", *Tüm Yönleriyle Ergani İlçesi ve Turizm*, ed. Cihat Güzel, Kenan Haspolat, İstanbul 2014, s. 261 (258-330).

3 Besim Darkot, "Ergani", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C IV, Ankara 1966, s. 310-311.

Karakoyunlu, Safevi ve Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalmıştır⁴. Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde yapılan Çaldıran Savaşı'ndan sonra Bıyıklı Mehmet Paşa ve Rum Beylerbeyi Şadi Paşa'nın gayretleri sonucunda 10 Eylül 1515 tarihinde Osmanlı Devleti hâkimiyetine giren Diyarbakır'da beylerbeyliği kurularak, Ergani ve Harput mıntukaları da buraya sancak statüsünde bağlanmıştır⁵.

Maden ilçesi 1750 ile 1834 yılları arasında Kebanmadeni Sancağı'na bağlanmış, 1834 yılından itibaren Diyarbakır Eyaleti'nin merkez sancağına bağlı bir ilçe haline getirilerek 1889'a kadar kaymakamlık halinde idare olunmuştur⁶. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde 1846 yılında bakır madenlerinin önem kazanması nedeniyle sancak merkezi Maden'e (Elazığ) nakledilmiş, Ergani ise Maden Sancağı'na bağlı bir bucak merkezi olmuştur. Bu tarihten 1924 yılına kadar Ergani "Osmaniye Nahiyesi" adı altında tam 78 yıl boyunca bucak merkezi statüsünde kalmıştır⁷.

Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'ne bırakılan topraklar üzerinde:15 vilayet, 35 mülhak liva, 17 müstakil liva bulunuyordu. Millî Mücadele başında merkezi idare vilayet, liva⁸, kaza, nahiye ve karyelerden oluşuyordu. Livalar ise; mülhak liva⁹ ve müstakıl liva¹⁰ olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Mütarekeden sonra Anadolu'daki sancakların çoğu müstakil sancak olmak için adeta yarışmışlardı. Ergani Madeni ise bu dönemde Diyarbakır Vilayeti'ne bağlı merkezi Maden olan mülhak liva statüsünde idi¹¹. TBMM'nin açılmasıyla hemen her sancak müstakil sancak olmak için kanun teklifi vermişti. İşte bu atmosfer içinde 1920 ile 1923 yılları arasında vilayetlere bağlı sancakların hemen hepsi müstakil sancak yapıldılar.

4 Müslüm Üzülmüş, Çayönü'nden Ergani'ye Uzun Bir yürüyüş, Ladin Matbaacılık, İstanbul 2005, s. 13, 14; Necip Güngör Kısaparmak, *Bütün Yönleriyle Bakır Maden İlçesi*, Ankara 1975, s. 23-24.

5 Nejat Göyünç, "Diyarbakır", *Diyaret İşleri İslam Ansiklopedisi*, C 9, s. 468.

6 *Maden 1986 İlçe Yılığ*, İstanbul 1986, s. 15.

7 Esen Durmuş, *Ergani İlçesi'nin Coğrafyası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, FÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2009, s. 90.

8 20 Ocak 1921 tarihli ve 85 No.lu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. ve 20 Nisan 1924 tarihli, 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 89. maddeleri uyarınca Cumhuriyet Dönemi'nde kaldırılmıştır. Livaların başında en büyük mülkiye amiri olarak mutasarrıf bulunuyordu. Bu yüzden livalara, mutasarrıflık da denilmekte idi. 1864 tarihli *Vilayet Nizamnamesi*'nden gelme bir alışkanlıkla liva karşılığı olarak Sancak kelimesi de kullanılıyordu. Bu bakımdan, Millî Mücadele sırasında liva, sancak, mutasarrıflık kelimelerinin eş anlamda kullanıldığını tutmamak gerekir.

9 Bunlar vilayetlere bağlı livalardı ve mutasarrıfları validen emir alırdı.

10 Bu livalar doğrudan doğruya Dâhiliye Nezaretine bağlı idiler ve mutasarrıfları da valininkine benzer bir statüde idi.

11 Kamil Erdeha, *Millî Mücadelede Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s. 41-43.

Fakat bunlardan Gelibolu, Tekirdağ, Kırkkilise, Üsküdar, Beyoğlu, Cebel-i Bereket, Kozan, Mersin, Hakkari ve Ergani Sancakları çeşitli sebeplere mülhak sancak durumundan çıkarılmadılar. 17 Kasım 1920 tarihine İcra Vekilleri Heyetinin kararıyla Ergani Madeni Sancağına bağlı Palu Kazası Mamuretülaziz Vilayetine, Siverek Livasına bağlı Çermik Kazası da Ergani Sancağına bağlandı¹². TBMM'de Ergani mebusları sancaklarının müstakil sancak ya da vilayet yapılması için yoğun çaba sarf ettilerse de, 1920-1923 yılları arasında yaşanan Millî Mücadele Dönemi şartlarından dolayı idari taksimat anlamında kargaşa ve muğlaklık yaşandı. 1923 yılında Ergani Madeni'ne vali atanması ile birlikte vilayet statüsüne kavuşan¹³ ve Maden merkez olmak üzere Ergani ve Çermik kazalarından oluşan Ergani Madeni Vilayeti oluştu. Merkez Kazasına 216, Çermik Kazasına 132, Ergani Kazasına ise 200 adet köy bağlandı. 1925-1926 Devlet Salnamesine göre nüfusu 85.114 olan Ergani Madeni Vilayeti'nin, Ergani Kazasının kaymakamı Münir Sabri Bey, Çermik Kazasının kaymakamı ise Yahya Hikmet Bey'dir¹⁴.

Cumhuriyetin çiçeği burnunda vilayeti Ergani Madeni 30 Mayıs 1926 tarihli ve 877 sayılı Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu ile 11 vilayetin kaza statüsüne düşürülmesine kadar bu mülki ve idari yapısını sürdürmüştür. Söz konusu bu kanunla Ergani Madeni Vilayeti de kaza statüsüne dönüştürülen vilayetler arasında yer almıştır¹⁵. Böylece Ergani ve Çermik Diyarbekir Vilayeti'ne, Maden ise Elaziz Vilayetine bağlanmıştır. 15 Nisan 1937 tarihinde ise Diyarbekir'e bağlı Ergani Osmaniye İlçesi'nin adı Ergani, Elaziz'e bağlı Ergani Madeni İlçesinin adı ise Maden olarak değiştirilmiştir¹⁶.

Ergani Madeni Vilayeti Valileri

1920 yılından itibaren vilayet statüsünde olan fakat Millî Mücadele Dönemi'nin yaşandığı yıllar olan bu dönemde yönetim olarak muğlaklık yaşayan Ergani Madeni Vilayeti'ne resmi olarak 1923 yılından itibaren vali atanmaya başlamıştır. İlçe statüsüne düşürülünceye kadar Ergani Madeni vilayetinde Ali Server Somer ve Ahmet Rifat Vona valilik görevi yapmıştır. Görev yapan bu valilerin özgeçmişleri şu şekildedir:

12 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No. 30.18.1.1-1.20.15. Sonraki dipnotlar B.C.A. Kısaltması ile verilecektir.

13 Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C V, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2014, s. 97, 98.

14 *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi (1925-1926)*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1926, s. 456, 457.

15 *Düstur*, 3. Tertib, C VII, s. 1394, 1395.

16 B.C.A., Dosya No. 30.11.1.0-107.33.11.

Ali Server Somer (1923-1925)

Ergani Madeni Vilayeti'nin ilk valisi Ali Server Somer, Mutasarrıflardan İzzet Paşa ile Esmâ Hanım'ın oğludur. 1883'te Sömbeki'de¹⁷ doğdu. Sömbeki Rüştüyesinde orta, Mercan İdâdisi'nde lise öğrenimini tamamladı. Temmuz 1905'de Mülkiye'nin yüksek kısmından İyi derecede mezun oldu. Eylül 1905'de tayin edildiği Cezâir-i Bahr-i Sefid (Rodos) Vilayeti, Nisan 1906'da nakledildiği Midilli Sancağı Maiyyet memurluklarında stajını tamamlayıp kaymakamlığa terfi etti. Eylül 1909'da İskilip, Nisan 1911'de Gediz, Temmuz 1912'de Mudurnu, Mart 1914'te Düzce, Aralık 1915'te Osmaniye, Kasım 1916'da Lüleburgaz, Nisan 1917'de Mürefte, Ocak 1918'de Lalapaşa, Ocak 1921'de Şile, Eylül 1921'de Ömerli, Aralık 1922'de Beykoz kazaları kaymakamlıklarına atandı. Ehliyet ve başarısı göz önüne alınarak mutasarrıflığa yükseltildi. Nisan 1923'de Ergani Madeni Mutasarrıflığına getirildi. 20 Ağustos 1923 - 25 Haziran 1925 tarihleri arasında Ergani Madeni Valiliği görevini yürüttü¹⁸. Aralık 1925'de Dahiliye Vekâletine bağlı İskân Genel Müdürlüğü Muhacirin Şubesi Müdürlüğüne¹⁹, Kasım 1926'da 2. Sınıf Mülkiye Müfettişliğine²⁰, Eylül 1927'de İskân Umum Müdür Muaviniğine²¹, Temmuz 1928'de Nüfus İşleri Umum Müdürlüğüne²², Nisan 1930'da Mülkiye Başmüfettişliğine getirildi²³. Ekim 1939'da Devlet Şûrası Üyeliğine seçildi. 13 Temmuz 1947'de yaş haddi sebebi ile emekliye ayrıldı. Ankara'da 11 Kasım 1967 tarihinde vefat etti. Cebeci'deki Asri Mezarlığa defnedildi. Evli ve iki çocuk sahibi Ali Server Somer, Fransızca, Rumca, Arapça ve Farsça bilmekteydi²⁴.

Ahmet Rifat Vona (1925-1926)

Ergani Madeni Vilayeti'ne atanan ikinci vali Ahmet Rifat Vona, Ordu ileri

17 Ege Denizi ile Akdeniz'in birleştiği yerde On iki Ada'nın bir parçası olan günümüzde Yunanistan'a bağlı olan Simi Adası.

18 B.C.A., Dosya No. 30.18.1.1-15.63.16; Ali Galip Baltaoğlu, Atatürk Dönemi Valileri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sos. Bil. Ens. , Konya 1992, s. 130.

19 B.C.A., Dosya No. 30.11.1.0-19.51.19.

20 B.C.A., Dosya No. 272.0.0.12-54.132.5.

21 B.C.A., Dosya No. 30.11.1.0-35.27.10.

22 B.C.A., Dosya No. 30.11.1.0-39.13.20.

23 B.C.A., Dosya No. 30.11.1.0-57.21.6.

24 Mücellidoğlu Ali Çankaya, Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, C 3, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 1072. Ali Çankaya, eserinde "Suner" soy ismini kullanmışsa da, Ali Galip Baltaoğlu doktora tezinde sicil arşivi kayıtlarına dayanarak soyadının "Somer" olduğunu belirtmiştir. Bk. Ali Galip Baltaoğlu, agt., s. 14.

gelenlerinden Fakıhzâde İbrahim Nihat Efendi'nin oğludur. 1887'de Ordu'da doğdu. Ordu Rüştiyesi'nde orta, Mercan İdadisi'nde lise öğrenimini tamamladı. Ağustos 1911'de Mülkiye'den iyi derece ile mezun oldu. Eylül 1911'de Trabzon Vilayet Mâiyyet Memurluğu'na tayin edilerek devlet hizmetine girdi. Bu arada ek görev olarak Ordu İdadisi biyoloji, jeoloji öğretmenliğinde, Gerburan Nahiyesi Müdürlüğünde de bulunduktan sonra kaymakamlığa terfi etti. Nisan 1915'te Pülümür, Ekim 1916'da Koyulhisar Kazaları kaymakamlıklarına atandı. Aralık 1916'da askere alındı. 1. Dünya Savaşı içinde üç yıl yedek subay olarak muhtelif birliklerde bulundu. Kasım 1919'da terhis edildi. Ocak 1920'de Maçka, Aralık 1921'de Terme, Eylül 1922'de Çarşamba, Kasım 1923'te Ünye, Aralık 1923'te 2. defa Çarşamba, Mart 1924'te 2. defa Ünye Kazaları Kaymakamlıklarına getirildi. Ehliyet ve başarısı göz önüne alınarak Ünye Kaymakamlığı'ndan valiliğe yükseltildi. Eylül 1924'te Ordu²⁵, Ergani Madeni (17 Temmuz 1925- 31 Temmuz 1926 tarihleri arası), Nisan 1931'de Hakkari, Haziran 1933'te Beyazıt Valiliklerine tayin edildi. Beyazıt valisi iken, tespit edilemeyen bir sebeple 14 Mayıs 1934'te emekliye sevk edildi²⁶.

Ergani Madeni Vilayeti Milletvekilleri

İstanbul'un işgali üzerine Meclis-i Mebusan'da özgür çalışma ortamının bittiğini gören Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da yeni bir meclisin toplanması için vakit geçirmeden çalışmalara başladı ve Ankara'da toplanacak Meclis için seçim yapılmasını bir yazı ile illere ve komutanlıklara bildirdi²⁷. Bu milletin iradesini egemen kılmak için ilk adımdı. “Vilayetlere ve Müstakil Livalara ve Kolordu Komutanlıklarına” diye başlayıp yıkılmış bir devletin yeniden kurulması, özgürlüğün elde edilmesi için, Ankara'da her çeşit yetkiyi eline olacak bir Meclis'in toplanacağı bildirilmiş, seçimlerin ne şekilde yapılacağı da maddeler içinde özetlenmişti²⁸. Talimatnameler doğrultusunda hemen başlanan Millî Mücadele Dönemi I. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi için yapılan seçimler sonucunda Ergani Madeni Vilayetini temsilen; Ahmet Nüzhet Bey (SARAÇOĞLU), Sırrı Bey (ÖZATA), Hakkı (İbrahim) Bey (AKGÜN), Mahmut Bey (SİGNAK) ve Mehmet

25 B.C.A., Dosya No. 30.18.1.1-9.19.10.

26 Mücellidoğlu Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C 4, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969, s. 1448.

27 Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C 1, M.E.B. Yay., İstanbul 1996, s. 301, 302.

28 *Birinci Büyük Millet Meclisi*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, TBMM Basımevi, Ankara 1999, s. 8; İhsan Güneş, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Toplanması ve Nitelikleri”, *Birinci Meclis*, Sabancı Üniversitesi Yay., İstanbul 1998, s. 29-30.

Emin Bey seçilerek Meclis'e katılmışlardır. Ayrıca Rüştü Bey (BULDUK) ise İstanbul Mebusan Meclisi'nden Ankara'ya gelerek 1 Kasım 1920'de TBMM'ne katılmıştır. Bu isimlerin dışında; Ali Şefik Bey: İstifa eden Kâzım Vehbi Bey yerine seçilmiş, ancak Meclis'e katılmadan milletvekilliğinden istifa etmiştir²⁹. Kadri Bey: Osmanlı Mebusan Meclisi'ne seçilmiş, TBMM'nin açılışından sonra uzun süre TBMM'ye gelmemesi üzerine 24 Ekim 1920 tarihli gizli oturumda milletvekilliğinin reddine karar verilmiştir³⁰. Kâzım Vehbi Bey³¹, Memduh Bey³² ve Salih Efendi³³ ise milletvekili seçildiği halde istifa ederek Meclis'e katılmadığı ve yasama görevi yapmadığından milletvekillikleri düşürülmüştür³⁴.

TBMM I. Dönem (1920-1923)

23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Ergani Madeni Vilayetini I. ve II. Dönem'de temsil eden milletvekillerinin özgeçmişleri ve Meclis'teki faaliyetleri şu şekildedir:

Ahmet Nüzhet Bey [Saraçoğlu]

1861 yılında Dersim(Tunceli) Çemişgezek'te doğdu. İsmail Hakkı Bey ve Rahime Hanım'ın oğludur. Medrese eğitimi ve özel hocalardan öğrenim gördü. Basılmamış şiirleri olan Nüzhet Bey, TBMM I. Dönem için yapılan seçimlerde Ergani milletvekili seçilerek 1 Haziran 1920 tarihinde Meclis'e katıldı. Meclis'te İrşad ve Tasarı Komisyonunda çalıştı. Birinci Dönem'den sonra siyasetten çekildi ve bazı memuriyet görevlerinin ardından emekliye ayrıldı. Hal tercümesinde evli ve üç çocuk babası olduğu belirtilmiştir. 1942 yılında vefat etti³⁵.

Ahmet Nüzhet Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Meclis'e katılmadan önce yolda geçireceği müddetin mezuniyet sayılmasına dair telgrafi³⁶, Ergani Mebusu Nüzhet Bey'le arkadaşının, Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey'e itimat beyan edilmesine dair

29 TBMM Arşivi, Dosya No. 136.

30 TBMM Arşivi, Dosya No. 138.

31 TBMM Arşivi, Dosya No. 139.

32 TBMM Arşivi, Dosya No. 141.

33 TBMM Arşivi, Dosya No. 145.

34 Fahri Çoker, Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, C III, TBMM Yay., Ankara 1994, s. 24; Ahmet Demirel, *İlk Meclis'in Vekilleri (Millî Mücadele'de Seçimler)*, İletişim Yay., İstanbul 2010, s. 99.

35 TBMM Arşivi, Dosya No. 143.

36 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 1, TBMM Basımevi, Ankara 1959, s. 148.

önergesi³⁷, Ergani Mebusu Nüzhet Bey'e hastalığına binaen tahsisatını almak şartıyla altı ay mezuniyet verilmesi hakkında Divan-ı Riyaset kararı³⁸ kayıtları bulunmaktadır.

Sırrı Bey [Özeta]

1887 yılında Dersim (Tunceli) Çemişgezek'te doğdu. Hasan Rıza Bey ve Güllü Hanım'ın oğludur. Sultani ve medrese eğitimi görerek, maliyeci olarak çeşitli yerlerde memurluk yaptı. Mütareke Dönemi'nde Lice Mal müdürlüğü görevinde iken Ergani ve Elazığ Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde görev yaptı. TBMM I. Dönemi için yapılan ara seçimlere katılarak Ergani Milletvekili seçildi. Meclis'teki faaliyetleri yanında İstiklal Mahkemesi üyeliği görevini de sürdürdü. Pozantu İstiklal Mahkemesinde görev aldı. 16 Temmuz 1920'de Meclis'e katıldı. I. Dönem'den sonra Siverek Mutasarrıflığı muhasebeciliği görevine atandı. 20 Şubat 1936 tarihinde vefat etti³⁹.

Sırrı Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Ergani Livası merkezinin Osmaniye'ye nakliyle ve Palu'nun liva haline dönüştürülmesi, Vekâletlerce tayin edilen memurine ait cetvelin bir an evvel Meclis'e gönderilmesi⁴⁰, Çemişgezek-Elâziz yolunun tamir ettirilmesi, Palu kasabasındaki Murat Köprüsünün tamir ettirilmesi⁴¹, Ankara Mebusu Mustafa Efendi'nin, mükellefiyet-i ziraiye hakkındaki takririnin İktisat Encümenince bir mazbataya bağlanması⁴², Nisab-ı müzakere Kanunu'nun 6.ve 8. maddelerinin tadili ve Kanun-i Esasi Encümeni mazbatası ve acilen gündeme alınmasına dair⁴³ olmak üzere çeşitli konularda 6 önergesi bulunmaktadır. Ayrıca; kaza mal müdürlerinin tasdiki memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrası, Mal Müdürlerinin memuriyetlerinin Maliye Vekâletince icrası, Büyük Millet Meclisi'nin tarihi teşekkülü olan 23 Nisan 1336 tarihine kadar çeşitli derecelerde

37 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 25, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 152, 153.

38 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 219, 220.

39 TBMM Arşivi, Dosya No. 146.

40 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara, 1981 s. 40, 211.

41 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima II, C 15, TBMM Basımevi, Ankara 1958, s. 121.

42 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 18, TBMM Basımevi, Ankara 1959, s. 338.

43 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 482-504.

mahkûm olan şahısların afları, Ergani Bakır Madeni imtiyazının feshi hakkında⁴⁴, Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun altıncı ve sekizinci maddelerinin tadiline dair⁴⁵ olmak üzere 5 kanun teklifi ve Mutasarrıf Fahreddin Bey hakkında Dâhiliye Vekâletinden sual takririne⁴⁶ dair olmak üzere bir soruya cevaben konuşması bulunmaktadır.

İbrahim Hakkı Bey [Akgün]

1894 yılında Mamuretülaziz (Elazığ) Palu'da doğdu. Mehmet Raif Bey ve Nazlı Hanım'ın oğludur. Diyarbakır Sultanisi'nden mezun oldu. Orduda ihtiyat subaylığı, Karabegan Nahiyesi müdürlüğü görevleri yaptıktan sonra Diyarbakır il genel meclis üyeliği görevinde iken TBMM I. Dönemi için yapılan seçimlerde Ergani'den milletvekili seçilerek Meclis'e katıldı. Dönem sonunda milletvekilliği sona erdi. Daha sonra; İstanbul'da imar iskân memurluğu, Ankara Şehremaneti yazı işleri başkâtıplığı, çeşitli yerlerde nahiyeye müdürlüğü, Baskil kaymakam vekilliği, Palu Halkevi müdürlüğü ve Elazığ İl Genel Meclisi üyeliği görevlerinde bulundu. Evli ve beş çocuk sahibi İbrahim Hakkı Bey 1956 yılında Elazığ'da vefat etti⁴⁷.

İbrahim Hakkı Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Ankara'da bir men-i ihtikâr komisyonu teşkili⁴⁸ ve tefüşe çıkan ziraat memurlarının harcırahlarının geri alınmasına dair⁴⁹ olmak üzere 2 önergesi; Mebuslukla memurluğun içtima etmesi⁵⁰, 23 Nisan 1920 tarihinden mukaddem muhtelif derecelerde mahkûm olan şahısların afları, Jandarma Genel Kumandanlığının Meclis azasından birisi tarafından idare edilmesine⁵¹ dair olmak üzere çeşitli konularda 3 kanun teklifi ve Genel Kurul'da 1 konuşması bulunmaktadır.

44 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 24, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 549.

45 *TBMM Z.C.*, D. I, İ. III, C 27, 1960, s. 360-482-504.

46 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima II, C 14, TBMM Basımevi, Ankara 1958, s. 205.

47 TBMM Arşivi, Dosya No. 137.

48 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima II, C 10, TBMM Basımevi, Ankara 1958, s. 80.

49 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 18, TBMM Basımevi, Ankara 1959, s. 397, 398.

50 *TBMM Z.C.*, Devre I, İçtima II, C 10, s. 390, 391.

51 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 19, TBMM Basımevi, Ankara 1959, s. 120, 121-125, 126.

Rüştü Bey [Bulduk]

1874 yılında Mamuretülaziz'e (Elazığ) bağlı Palu'da doğdu. Necip Bey ve Kadriye Hanım'ın oğludur. Rüştiye mezunudur. Çiftçilikle meşgul olup, mutasarrıflık yaptı. Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerine katılarak Ergani milletvekili seçildi⁵². TBMM'nin açılmasından sonra 1 Kasım 1920 tarihinde Ankara'ya gelerek Meclis'e katıldı. Evli ve beş çocuk babası olan Rüştü Bey, milletvekilliği sona erince memleketine döndü. 1924 yılında vefat etti⁵³.

Rüştü Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Palu Kazası'nın liva haline çevrilmesine⁵⁴ dair 1 teklifi ve Genel Kurul'da çeşitli konularda yapmış olduğu 4 konuşması bulunmaktadır.

Mehmet Emin Bey [Giray]

1865 yılında Mamuretülaziz'e (Elazığ) bağlı Palu'da doğdu. Hacı Osman Bey ve Emine Hanım'ın oğludur. Rüştiye mezunudur. Palu belediyesinde katiplik, tapu memurluğu, belediye başkanlığı ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeliği görevlerinde bulundu. TBMM'nin I. Dönem seçimlerine katılarak Ergani'den milletvekili seçildi. Milletvekilliği sona erince memleketine döndü. Evli ve üç çocuğu bulunan Mehmet Emin Bey, 1925 yılında yaşanan Şeyh Sait ayaklanması sırasında asilere müdahale ederken şehit edildi⁵⁵.

Mehmet Emin Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Palu merkeziyle nahiyelerinde mektep açılması⁵⁶, Elâziz-Palu-Kığı yolunun tamir ettirilmesi⁵⁷, Murad Nehri üzerindeki harap köprüünün tamir ettirilmesi ve nikel madeni paralara dair⁵⁸ olmak üzere çeşitli konularda 4 önergesi ve ayrıca Genel Kurul'da çeşitli konularda 9 konuşması bulunmaktadır.

52 Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C III, TBMM Yay., Ankara 1994, s. 361.

53 TBMM Arşivi, Dosya No. 144.

54 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 7, TBMM Basımevi, Ankara 1944, s. 436.

55 TBMM Arşivi, Dosya No. 142.

56 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 8, TBMM Basımevi, Ankara 1945, s. 269.

57 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima II, C 9, TBMM Basımevi, Ankara 1954, s. 233-431.

58 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 24, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 53-257.

Mahmut Bey [Sığnak]

1866 yılında İstanbul'da Aksaray Murat Paşa Mahallesinde doğdu. Mehmet Penah Bey ile Aişe Hanım'ın oğludur. Bağdat Rüştîye Mektebinden mezundur. Edebiyat, matematik ve tıbbi alanlarda kendisini geliştirdi. Tıbbi bilimler alanında bir eser yazmışsa da basılmamıştır. TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimlerde Ergani'den milletvekili seçildi. 2 Ağustos 1920 tarihinde Meclis'e katıldı. Meclis'te Sağlık ve Sosyal Yardım, İrşad, Orman ve Madenler ve İktisat Komisyonlarında çalıştı. Dönem sonu babasının Palu'daki çiftliğine dönerek çiftçilikle uğraştı. Hal tercümesinde Evli ve dört çocuk babası olduğu, Fransızca ve Arapça bildiği yazılı olan Mahmut Bey, 26 Aralık 1942 tarihinde vefat etti⁵⁹.

Mahmut Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Teşkilât-ı Esasiye kanun lâiyhası münasebetiyle İsmail Suphi Bey'in beyanatına ait zaptın muhiti millide neşrine dair⁶⁰ ve Palu Kazası merkezinin diğer muvafık bir mahalle nakli hakkında⁶¹ olmak üzere 2 önergesi bulunmaktadır. Ayrıca, 1895 ve 1896 doğumluların terhis⁶², Ergani livasının kaza halinde Elazığ Vilâyeti'ne bağlanmasıyla yerine Oğuz ismiyle bir kaza teşkili ve Ergani Livası merkezinin Palu'ya nakli hakkında olmak üzere çeşitli konularda 3 teklifi bulunmaktadır⁶³.

TBMM II. Dönem (1923-1927)

Kazım Vehbi Bey [Oral]

Kazım Vehbi Bey, 1892 yılında Diyarbakır Ergani'de doğdu. Babası Yusuf Vehbi Bey'dir. 1907 yılında Maden Rüştîyesi'nden mezun oldu ve 1910 yılında liva meclisi kâtipliği görevi ile devlet hizmetine girdi. Maden İdadisi'nde öğretmenlik görevinde iken 23 Temmuz 1923 tarihinde yapılan TBMM II. Dönem seçimlerinde 241 oy alarak Ergani milletvekili seçildi. 28 Ağustos'ta Meclis'e katıldı⁶⁴. Meclis'te layiha, iç nizamname, irşad ve maarif komisyonlarında görev yaptı. Eylül 1928'de Yozgat Öğretmen Okulu Tarih-Coğrafya öğretmenliğine atandı ise de görevine

59 TBMM Arşivi, Dosya No. 140.

60 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara 1981, s. 448, 449.

61 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 26, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 54.

62 *TBMM Z.C.*, D.I, İ.I, C 5, s. 160.

63 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960, s. 360.

64 TBMM Arşivi, Dosya No. 139.

gitmediğinden istifa etmiş sayıldı. Tarımla uğraştı. Kasım 1938’de Diyarbakır Lisesi Türkçe öğretmenliğine getirildi. Bu görevde 31 Aralık 1949’a kadar çalıştı. 22 Mart 1951’de emekliye ayrıldı ve 15 Nisan 1985’te Ankara’da vefat etti⁶⁵.

Kazım Vehbi Bey’in *Meclis Zabıt Tutanakları*’nda; Askerliğin bir seneye tenzili ve bedeli nakdî esasının kabulü hakkında Müdafaa-i Millîye Encümeninde bulunan layiha-i kanuniyenin çabucak Heyet-i Umumiyyeye sevki temenniyatına dair⁶⁶, Askerliğin bir seneye düşürülmesi ile bedeli nakdi esasının kabulü hakkında⁶⁷, *Hammer Tarihi Tercümesi*’nin intişarı için Ata Bey merhumun mirasçılarına kolaylık ifası veyahut mezkûr eserin Maarif Vekâleti hesabına tab olunması hakkında⁶⁸, Birinci Büyük Millet Meclisi azasından olup da mebus veya memur olmayan kişilere vatana hizmet tertibinden maaş tahsisine dair teklifi kanunisi hakkında⁶⁹, Ergani Vilayeti’nin “Ergani Madeni” şeklinde yazılması lüzumuna dair⁷⁰, gündemin onbirinci maddesini teşkil eden Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu’nun bazı maddelerini muaddil kanun layihasının tercihen müzakeresine dair⁷¹ olmak üzere çeşitli konularda 6 önergesi bulunmaktadır.

Ayrıca Ergani Livası’nın müstakilen idaresi hakkında⁷², 1914-1918 senelerine ait tekâlif-i harbiye Mazbatasının ashabının veya irae edecekleri eşhasın vergi saire zimmet-i emiriyelerine hesaba katılması⁷³, Şer’iye ve Sıhhiye vekâletleri tarafından idare olunan bilûmum medreseler ve okulların Maarif Vekâletine devrolunması⁷⁴, İstanbul Birinci Ceza Mahkemesince üç ay hapse mahkûm Muharrir Rauf Bey’in

65 Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C 3, TBMM Yay., Ankara 1995, s. 278.

66 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima I, C 3, TBMM Basımevi, Ankara, s. 292.

67 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara 1968, s. 245, 246.

68 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima II, C 10, TBMM Basımevi, Ankara 1975, s. 237.

69 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima II, C 12, TBMM Basımevi, Ankara 1975, s. 190.

70 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima III, C 22, TBMM Basımevi, Ankara 1977, s. 33.

71 *TBMM Z.C.*, D. II, İ. III, C 22, s. 170.

72 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima I, C 2, TBMM Basımevi, Ankara, s. 675-832, 833.

73 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima I, C 4, TBMM Basımevi, Ankara 1968, s. 700.

74 *TBMM Z.C.*, D.II, İ. I, C 4, s. 421.

affi hakkında⁷⁵ olmak üzere 4 teklifi ve Genel Kurul'da değişik konularda kayıtlara geçmiş 6 sözlü, 2 yazılı sorusu ve 65 konuşması bulunmaktadır.

İhsan Bey [Sağlam]

İhsan Bey, 1876 yılında Trabzon'da doğdu. Babası Tufan Necati Bey'dir. Trabzon ilk mektebi ve Rüştüyesinden sonra İstanbul Kuleli Askeri Lisesi ve Harp Okulundan mezun oldu. Çeşitli vilayetlerde askeri görevlerde bulunduktan sonra Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Üçüncü Dönemi'nde Mardin'den mebus seçildi. 1915 yılında ordudan emekliye ayrıldı. Milli Mücadele'ye destek verdi. TBMM Birinci Dönemi'nde Siverek'ten milletvekili seçildi. Memuriyet görevini seçtiğinden milletvekilliğinden istifa etti. 1920-1922 yılları arasında Ankara valiliği görevini yürüttü. TBMM II. Dönemi için 23 Ağustos 1923 tarihinde yapılan seçimlerde 241 oy alarak Ergani milletvekili seçildi. Meclis'te; Anayasa, Maliye, Adliye, Bayındırlık, İç Tüzük, Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı Lâyihası Tetkik komisyonlarında çalıştı⁷⁶. Milletvekilliği bu dönemde sona erdi. Evli ve üç çocuğu olan İhsan Bey 1949 yılında İstanbul'da vefat etti⁷⁷. İhsan Sağlam Bey'in *TBMM II. Dönem Meclis Zabıt Tutanakları*'na geçen herhangi bir faaliyet kaydına rastlanmamıştır.

İhsan Hamid Bey [Tiğrel]

İhsan Hamid Bey, 1890 yılında Diyarbakır'da doğdu. Babası Ali Hamdi Bey'dir. Mülkiye Mektebi'ni bitirdi. Öğretmenlik görevi ile devlet hizmetine girdi. Diyarbakır Belediyesi meclis üyeliği ve belediye başkanlığı görevlerinden sonra TBMM II. Dönem seçimlerinde 242 oy alarak Ergani'den milletvekili seçildi. 28 Ağustos 1923 tarihinde Meclis'e katıldı. Meclis'te maliye ve muhasebat komisyonunda çalıştı⁷⁸.

1926'da İzmir suikastı ile ilgili tutuklanıp İzmir'e gönderildi. Yargılama sonunda suçsuz olduğu anlaşarak beraat etti. Mart 1930'da Maliye Vergiler Temyiz Komisyonu üyeliğine, Eylül 1931'de Ziraat Bankasına geçti. 1945'e kadar bankanın Mersin, Trabzon ve Eskişehir müdürlüklerinde bulundu. Diyarbakır'dan VIII. ve X. Dönemlerde de milletvekili seçildi. 1951'de Zirai Donatım Kurumu İdare

75 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima II, C 12, TBMM Basımevi, Ankara 1975, s. 87.

76 TBMM Arşivi, Dosya No. 397.

77 Kazım Öztürk, *age.*, s. 279.

78 TBMM Arşivi, Dosya No. 497.

Kurulu üyeliğine getirildi. 1961'de Diyarbakır Senatörlüğüne seçilen İhsan Hamit Bey, dört yıl süre ile senato başkanvekilliğinde bulundu. Evli ve beş çocuk babası olan İhsan Hamid Bey, 4 Nisan 1985 tarihinde Ankara'da vefat etti⁷⁹.

İhsan Hamid Bey'in *Meclis Zabıt Tutanakları*'nda; Kâzım Vehbi Bey, Ergani Vilayeti'nin teşkilat-ı adliyesinin iadesi⁸⁰ ve Divan-ı Muhasebat Müddei umumiliğinin müntahap olup olmayacağına tefsirine dair⁸¹ olmak üzere 2 önergesi ve Genel Kurul'da farklı konularda kayıtlara geçmiş 39 konuşması bulunmaktadır.

Sonuç

1912 yılında Ziya Gökalp'i Osmanlı Mebusan Meclisi'ne mebus olarak gönderen, şair ve yazar Sezai Karakoç ve birçok ünlü yazar, şair, sanatçı, iş adamı ve siyasetçiyi bünyesinden çıkararak, günümüzde biri Diyarbakır'a bağlı olan Ergani, diğeri Elazığ'a bağlı olan Maden ilçeleri, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Ergani Madeni Vilayeti adıyla Çermik ilçesi de katılarak vilayet statüsüne kavuşturulmuştur. Tarih boyunca Anadolu'nun geçiş yollarının üzerinde olan bu bölge her dönem önemini korumuştur. 1923-1926 yılları arası kısa süreliğine vilayet olan Ergani Madeni Vilayetine 2 vali atanmıştır. Valilerin Mülkiye Mektebi mezunu olduğu ve daha önce çeşitli yerlerde mülki amirlik yaptıkları ve yönetim açısından tecrübeli kişiler olduğu görülmüştür. Vilayeti, Kurucu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün çağrısıyla Ankara'da oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Birinci Dönemi'nde 6, İkinci Dönemi'nde ise 3 milletvekili temsil etmiştir. Vilayet milletvekillerinin *Meclis Zabıt Tutanakları*'na yansıyan faaliyetlerine bakıldığında, vilayetin özel sorunlarını Meclis'e yeterince taşıyamadığı görülmüştür. Bunda ülkenin içinde bulunduğu koşullar etkin rol oynamış, yerel sorunlar ülke geneli yaşanan sorunların önüne geçememiştir. 1926 yılında çıkarılan ir kanunla vilayet umumi gelirlerinin yetersizliği sebep gösterilerek tekrar ilçeye dönüştürülen Ergani Madeni'nin Merkez ilçesi olan Maden Elazığ'a, Ergani ve Çermik ise Diyarbakır'a bağlanmıştır. Günümüzde de aynı idari durumunu sürdüren bu mütevazi ilçeler, Cumhuriyet Dönemi'nin unutulmaması gereken vilayetlerinden biri olarak adından söz ettirecektir.

79 Kazım Öztürk, *age.*, s. 281.

80 *TBMM Z.C.*, D.II, İ.I, C 3, s. 523, 524.

81 *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre II, İçtima II, C 16, TBMM Basımevi, Ankara 1976, s. 169.

Kaynaklar

- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.18.1.1-1.20.15.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.11.1.0-107.33.11.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.18.1.1-15.63.16.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.11.1.0-19.51.19.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 272.0.0.12-54.132.5.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.11.1.0-35.27.10.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.11.1.0-39.13.20.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.11.1.0-57.21.6.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, Dosya No. 30.18.1.1-9.19.10.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 136.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 137.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 138.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 139.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 140.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 141.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 142.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 143.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 144.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 145.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 146.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 397.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi*, Dosya No. 497.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima I, C 1, TBMM Basımevi, Ankara 1959.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 25, TBMM Basımevi, Ankara 1960.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima II, C 15, TBMM Basımevi, Ankara 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 18, TBMM Basımevi, Ankara 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 24, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima II, C 14, TBMM Basımevi, Ankara 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima II, C 10, TBMM Basımevi, Ankara 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 18, TBMM Basımevi, Ankara 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 19, TBMM Basımevi, Ankara 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima I, C 7, TBMM Basımevi, Ankara 1944.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima I, C 8, TBMM Basımevi, Ankara 1945.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima II, C. 9, TBMM Basımevi, Ankara 1954.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 24, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 26, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre I, İçtima III, C 27, TBMM Basımevi, Ankara 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima I, C 3, TBMM Basımevi, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima I, C 5, TBMM Basımevi, Ankara 1968.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima II, C 10, TBMM Basımevi, Ankara 1975.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima II, C 12, TBMM Basımevi, Ankara 1975.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima III, C 22, TBMM Basımevi, Ankara 1977.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima I, C 2, TBMM Basımevi, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima I, C 4, TBMM Basımevi, Ankara 1968.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima II, C 12, TBMM Basımevi, Ankara 1975.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima II, C 16, TBMM Basımevi, Ankara 1976.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C I, M.E.B. Yay., İstanbul 1996.

Baltaoğlu, Ali Galip, *Atatürk Dönemi Valileri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sos. Bil. Ens., Konya 1992.

Birinci Büyük Millet Meclisi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, TBMM Basımevi, Ankara 1999.

Çankaya, Mücellidoğlu, Ali *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C III, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969.

Çankaya, Mücellidoğlu Ali, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C IV, Mars Matbaası, Ankara 1968-1969.

Çoker, Fahri, *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923*, C III, TBMM Yay., Ankara 1994.

Darkot, Besim, “Ergani”, *MEB İslam Ansiklopedisi*, C IV, Ankara 1966.

Demirel, Ahmet, *İlk Meclis’in Vekilleri (Millî Mücadele’de Seçimler)*, İletişim Yay., İstanbul 2010.

Durmuş, Esen, *Ergani İlçesi’nin Coğrafyası*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, FÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2009.

Düstur, 3. Tertib, C VII, s. 1394, 1395.

Erdeha, Kamil, *Millî Mücadelede Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.

Ergene, Lütfi, *Geçmisten Günümüze Bakır Maden*, Maden 1995.

Göyünç, Nejat, “Diyarbakır”, *Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi*, C IX, İstanbul 1994.

Güneş, İhsan, “Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Toplanması ve Nitelikleri”, *Birinci Meclis*, Sabancı Üniversitesi Yay., İstanbul 1998.

İmamoğlu, Şefik, Kavak, Orhan, Kaya, Meral, “Diyarbakır İli Ergani İlçesi ve Çevresinin Jeolojik Özellikleri”, *Tüm Yönleriyle Ergani İlçesi ve Turizm*, ed. Cihat Güzel, Kenan Haspolat, İstanbul 2014.

Kısaparmak, Necip Güngör, *Bütün Yönleriyle Bakır Maden İlçesi*, Ankara 1975.

Maden 1986 İlçe Yıllığı, İstanbul 1986.

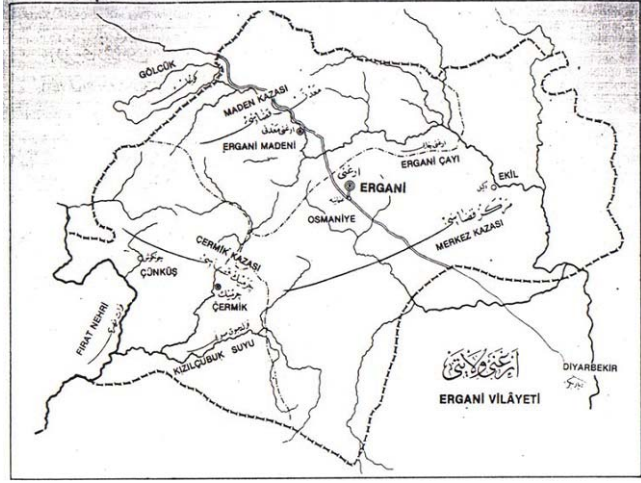
Öztürk, Kazım, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, C III, TBMM Yay., Ankara 1995.

Şaşmaz, Musa, *Türkiye’nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C V, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2014.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi(1925-1926), Mabaai Amire, İstanbul 1926.

Üzülmez, Müslüm, *Çayönü’nden Ergani’ye Uzun Bir Yürüyüş*, Ladin Matbaacılık, İstanbul 2005.

İnternet Kaynağı: <http://www.erganigazetesi.com.tr/osmanli-belgelerinde-ergani-432h.htm> Erişim Tarihi: 20.04.2018

Ek 1: Ergani Madeni Vilayeti Haritası

Kaynak: <http://www.erganigazetesi.com.tr/osmanli-belgelerinde-ergani-432h.htm>

Millî Mücadele Dönemi Vilayeti Ergani Madeni
(Vali ve Milletvekillerinin Çalışmaları)

691

Ek 2: İbrahim Hakkı Akgün'e Ait Tercüme-i Hal (Özgeçmiş Formu)

137

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Ergani Milletvekili İbrahim Hakkı Akgün kısaca özetlenmiştir.			
Adı ve Soyadı [*]	İbrahim Hakkı Akgün	Eserleri	yok
Babasının ve anasının adı	Memet Raif Nazla	İlim rütbesi	yok
Doğum yeri	Elazığ : Palu	Seğinden evvel- ki mesleki ve işi güdü	İhtiyat subayı , karabegân na- hiye müdûr., Diyarbakır Genel Meclis Uyesi
Doğum tarihi	1310	Milletvekilliği zamanında evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Evlidim . o zaman çocuğum yokdu . şimdi-beş-çocuğum var
Öğrenimi	Diyarbakır Sultanîe Mezunü	Osmanlı Meclisi Mebusanında Milletvekilliği varsa seçim yerleri	Yokdur
Bildiği diller	Türkçe	İddîi ise ölüm tarihi	/
Neden uzmanlı- ğı olduğu	yok		
Hayatının türlü değişikliklerine ait tamamlayıcı bilgiler			
<p>Millet vekilliğinden sonra : İstanbul İmar İskân memurluğu , Ankara şehraman- neti umuru tahrihiye başkitaabêti , Ankara kıymı siyasi birinci taharri memur- luğu , Çoruma nahiyesi müdürlüğü , Muşar nahiye müdürlüğü , Yağcılar , Kavak sarıköy nahiye müdürlükleri , baskil kaymakam vekilliği sarını nahiye müdür- lüğünden ayrılarak Palu Cumhuriyet Halkevi başkanı halen Elazığ Genel meclis üyesi ve il daimi komisyon üyeliği vazifelerinde bulunduğumu arz e- derim .</p> <p style="text-align: right;">Birinci devre Ergani Milletvekili Halat Elazığ İl-daimi komisyon Uyesi İbrahim Hakkı Akgün</p> <p style="text-align: right;"><i>Hu jra</i></p>			

[*] Soyadı Kanunundan evvel ölenlerin ailelerinin aldıkları soyadı konulur.

